

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ

Одлуком Наставно - научног већа Факултета политичких наука, са седнице одржане 23. маја 2019. године, формирана је комисија за писање реферата о завршеној докторској дисертацији Горана Вујовића, под насловом: „Политика условљавања за пријем у чланство међународних организација – студија случаја: Европска унија”. Комисију чине:

1. Проф. др Слободан Самарцић, редовни професор, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука
2. Проф. др Весна Кнежевић Предић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултет политичких наука
3. Др Дејана Вукасовић, виши научни сарадник Института за политичке студије, Београд

Комисија има част да Наставно – научног већу Факултета политичких наука поднесе следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Докторанд Горан Вујовић је предао докторску дисертацију под насловом: „Политика условљавања за пријем у чланство међународних организација – студија случаја: Европска унија”.

1.1. Биографија докторанда

Горан Вујовић је рођен 19.01.1969. године у Београду. Похађао ОШ Браћа Барух, СТШ Петар Драпшин, ДПШ Момчило Поповић Озрен и ЕТШ Никола Тесла. Завршио је правни факултет Универзитета у Београду 1998. године, где је и магистрирао 2007. године одбранивши тезу „Систем колективне безбедности – од Вудроа Вилсона до II светског рата”. Горан Вујовић је положио Државни стручни испит 2005. године, као и Правосудни испит 2009. године.

У оквиру стручног усавршавања Горан Вујовић је завршио и специјалистичке обуке на теме:

- „Савремена антикорупцијска методологија” у организацији Шведске међународне агенције за развој и сарадњу и Центра за менаџмент (Београд, Србија, 2004-2005); као и
- „Менаџмент и управљање људским ресурсима за запослене у државној управи” у организацији Француске националне школе за администрацију (ENA) (Београд-Париз, 2005-2006).

Горан Вујовић је похађао следеће курсеве и семинаре:

- „Људска права пред судовима у Србији”, Центар за антиратну акцију, Фонд за отворено друштво, Београд, мај 2005;
- „Примена конвенција Савета Европе и Конвенције УН против корупције”, Савет Европе, SPAI RSLO, Драч, Албанија, јун 2005;
- „Антикорупционе службе и имплементација закона о сукобу интереса”, Савет Европе, OECD, Београд, новембар 2005;
- „AML/CFT семинар за управе за спречавање прања новца на Балкану”, Институт Светске банке

и Светска банка, Београд, новембар-децембар 2005;

- „Унапређење хармонизације законодавства РС са међународним стандардима за борбу против корупције”, Пројекат Мисије *OSCE* у СЦГ и Министарства правде РС, Београд;
- „Твининг пројекат *CARDS*, Јачање капацитета Министарства правде РС”;
- „*AML/CFT* антикорупцијски семинар”, Heidelberg academy, Берлин, Немачка, мај 2006.

Горан Вујовић је радио у:

- Адвокатској канцеларији „Миловановић”, Београд, Србија (Адв. приправник, 1998-2001);
- „Беомаркет-у”, Београд, Србија (Правни саветник, 2002-2004);
- „Министарству правде Републике Србије”, Одељење за међународну сарадњу и европске интеграције, Београд, Србија (Самостални стручни сарадник, Саветник, 2004-2007);
- „Канцеларији Регионалног секретаријата за везу Антикорупцијске иницијативе пакта стабилности за Југоисточну Европу” (*SPAI RSLO*), Сарајево, БиХ (Антикорупцијски експерт, 2007);
- „Канцеларији за Национални инвестициони план (НИП) Владе Републике Србије”, Сектор за спровођење пројеката (Помоћник директора, 2007-2008);
- Адвокатској канцеларији „Стаменковић и Вујовић”, Београд, Србија (Правни саветник/Адвокат, 2009-2016).

Горан Вујовић је учествовао и излагао на следећим конференцијама и састанцима:

- „Антикорупцијска мрежа за економије у транзицији” (6 Генерални састанак), Истанбул, Турска, мај 2005;
- „Конференција о унапређењу законодавства Републике Србије са међународним стандардима за борбу против корупције”, (*OSCE*, *SPAI*, Министарство правде Републике Србије), септембар 2005;
- „Превенција корупције и јачање јавне етике у локалним властима”, Савет Европе (*OCTOPUS Program*), Албена, Бугарска, октобар 2005;
- „Међународна конференција о антикорупцијском законодавству у Србији: примена прописа и изазови”, Београд, децембар 2005. (*OSCE*, *Transparency*, *British Council*);
- Састанак министара правде Републике Србије и Републике Бугарске, Софија, Бугарска, март, 2006;
- „Регионална конференција о размени најбоље праксе и научених лекција у превенцији корупције”, *OSCE*, *SPAI RSLO*, Тирана, Албанија, април 2007;
- „Стандарди Европске уније и владавина права у Југоисточној Европи”, Састанак министара правде и унутрашњих послова Процеса сарадње у Југоисточној Европи, Загреб, Хрватска, април, 2007;
- „Регионална конференција о борби против корупције у Југоисточној Европи”, Европски центар за сигурност Џорџ Маршал, *SPAI RSLO*, Букурешт, Румунија, мај 2007.

Од 2016. године Горан Вујовић живи и ради у Торонту, Канада. Запослен је у „*Professional Corporation Aleksandra Zivanovic*”, као и у антикварницама „*Post & Beam Architectural Reclamation*” и „*SMASH Salvage*”. Повремено волонтира у хуманитарној организацији „*Habitat for Humanity*”.

Горан Вујовић је ожењен. Служио је војни рок 1988/1989 године. Говори енглески језик.

1.2. Објављени радови кандидата

- Горан Вујовић, „Политика условљавања Међународног монетарног фонда”, *Међународна политика*, бр. 1166-67, ISSN: 0543-3657, М-52, Институт за међународну политику и привреду, Београд, април-септембар 2017, стр. 138-157. Категорија: М-52

Сврха програма Међународног монетарног фонда (ММФ) је помоћ земљама у развоју које се суочавају са економским и финансијским проблемима, а циљ његовог деловања је јачање стабилности девизног курса држава-чланица, њиховог финансијског система и националне валуте, што следствено води повећању угледа држава-чланица и поверења иностраних инвеститора. Политика условљавања ММФ-а убрзава и регионални развој јер у настојању да добију кредите државе-чланице спроводе реформе, решавају регионалне спорове и успостављају међудржавну сарадњу са суседним државама која води слободном кретању роба, услуга, капитала и људи. Притом, ММФ је, упркос позитивним резултатима, критикован јер је од саветодавне, техничке и не-политичке институције претворен у актера који лимитира интегритет држава-чланица које, иако под притиском пролиферације услова, нису оствариле очекивани привредни раст. Ипак, ако одговарајући на критике узмемо у обзир реформске капацитете влада држава-чланица/дужница и неповерење у њихову власт чији су представници склони злоупотреби положаја и моћи, те корупцији, јасно је зашто ММФ користи потребу држава-чланица за кредитима и однос субординације приликом примене политике условљавања. Такође, мере које намеће ММФ су непопуларне, али су, због лошег управљања економијом од стране владајућих структура држава-дужница, и неизбежне. Али, неопходно је и да Међународни монетарни фонд програмске услове адаптира капацитетима држава-чланица, као и њиховим економским, политичким и другим специфичним околностима.

1.3. Основни подаци о дисертацији

Пријаву докторске дисертације под насловом: „Политика условљавања за пријем у чланство међународних организација – студија случаја: Европска унија” Горана Вујовића, на основу реферата Комисије о квалификованости кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију, формиране на Одељењу за међународне студије Факултета политичких наука, усвојило је Наставно-научно веће Факултета политичких наука на 9. седници, одржаној 27. септембра 2018. године. Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду дало је сагласност на предлог теме докторске дисертације Горана Вујовића на седници одржаној 18. децембра 2018. године.

Докторска дисертација докторанда Горана Вујовића има обим од 342 странице стандардног текста, уз додатак следећих прилога: Листа скраћеница коришћених у дисертацији, Садржај, Коришћени извори (Литература: Књиге - 140 библиографских јединица, Посредно коришћена литература – 13 библиографских јединица; Остали извори: Чланци/текстови – 85 јединица, Устави/закони – 11 јединица, Други извори – публикације, докторске дисертације, студије, извештаји – 22 јединице; Списак коришћених интернет адреса – 141 јединица), као и Биографија аутора.

Докторска дисертација је урађена сагласно Упутству за формирање репозиторијума докторских дисертација, које је донео Сенат Универзитета у Београду 14. децембра 2011. године. Дисертација је прошла проверу аутентичности у бази података „Turnitin” 08. априла 2019. године. Провера је показала да дисертација не садржи плагиране ставове других аутора.

2. Предмет и циљ дисертације

У циљу што потпунијег сагледавања концепта политике условљавања и карактера њене имплементације, како из визуре држава-кандидата, тако и међународних организација и

међународних односа уопште, докторанд анализира политику условљавања од њених историјских почетака до савремених изазова и недоумица. Наиме, с обзиром да кованица »политика условљавања« прво асоцира на принуду и санкције, аутор настоји да одреди да ли су и блаже методе примене политике условљавања – попут дијалога, социјализације, едукације, финансијских подстицаја, пружања државама-кандидатима шире аутономије у одређењу начина и темпа спровођења програма реформи и сл. – ефикасне, или се морају примењивати упоредо са традиционалним, коерцивним, начином политике условљавања. У том смислу он трага и за одговором на питање да ли се политичарима држава-кандидата може дати слобода деловања и да ли ће је употребити за партикуларне политичке и личне интересе, а не за остваривање реформи и демократског бивствовања држава-кандидата у међународној заједници.

С обзиром да је предмет истраживања однос између међународних организација и држава, два најважнија актера на међународној арени, као и сложена проблематика примене политике условљавања за пријем у чланство међународних организација, докторанд полази од постојећих научних и других сазнања и искустава и међународне праксе. Иако не постоји општеприхваћена дефиниција политике условљавања инкорпорирана у међународноправним документима, у истраживању концепта условљавања и свих појавних облика и елемената овог феномена, кандидат је пошао од постојећих покушаја дефиниција. Истраживање се базира на обради и процени економских, политичких и историјских односа, али и односа међузависности између међународних организација и држава-кандидата, затим узрока међусобног деловања и утицаја, њихових мотива и циљева, и манифестација моћи. Аутор истражује и анализира политику условљавања феноменолошки и понашајно, њену примену током процеса пријема држава-кандидата у чланство међународних организација уопште, као и процесе пријема држава-кандидата у чланство конкретних, у дисертацији обрађених, међународних организација како на регионалном тако и на глобалном плану, у зависности од тога о којој се међународној организацији ради.

Истраживањем политичких, економских и војно-безбедносних пракси и појава дисертација тежи да ближе препозна изазове и недостатке који отежавају пријем држава-кандидата у чланство међународних организација. Проучавањем аката, документације и друге грађе у домену политике условљавања конкретније се анализира модел опхођења на међународној арени, као и његови донети и потенцијални развој. Зато аутор дефинисањем политике условљавања и истражује у ком ширем политичком контексту се одвија усклађивање држава-кандидата са условима и критеријумима међународних организација, али и конкретне ситуације по питању динамике испуњавања услова, фаза и процедура у поступку пријема у чланство наведених међународних организација. Али, посебну пажњу кандидат је посветио случају Европске уније имајући у виду њен значај и улогу у развоју концепта условљавања, као и степен примене, резултате, последице и утицај њене политике условљавања не само на државе-кандидате, већ и на остале међународне организације и међународну заједницу у целини. Зато се тематика проучавања нарочито тиче изазова у погледу пријема у чланство ЕУ што потврђује и наслов дисертације. Због тога је докторанд сматрао да је, с обзиром на осетљив геополитички тренутак у периоду писања ове дисертације, важно осмислити и перспективе политике условљавања, нарочито у контексту пријема Републике Србије у чланство ЕУ.

Аутор уочава да државе-кандидати настоје да буду примљене у чланство жељених међународних организација и учествују у регионалној и светској политици, те обезбеде улогу и ојачају позицију на међународној сцени. Државе-кандидати се труде да испуне услове јер је пријем у

чланство шанса да постану део система који је значајан економски, политички или безбедносни чинилац и партнер, при чему се сарадња у том контексту види као пут ка модернизацији и решавању наслеђених проблема. Међународне организације зато инструментализују жељу заинтересованих држава да се интегришу у њихове структуре, те им намећу услове који се тичу корених друштвено-економско-политичко-безбедносних промена које воде владавини права и побољшању односа пресијајући их да унапреде и убрзају реформе. Међународне организације се упуштају у амбициозан пројекат проширења чланства, али под условом да се будуће чланице повинују њиховим критеријумима, нормама, стандардима и политикама. На тај начин међународне организације пружају подршку државама у њиховој трансформацији ка демократским, безбедним и стабилним друштвима која ће чланством у организацији допринети испуњењу њених циљева.

Кандидат је уочио да што је чланство у некој међународној организацији на вишем месту у хијерархији циљева државе-кандидата то ће она бити пријемчивија за примену негативне политике условљавања и наметање услова. Казне се као инструмент политике условљавања јављају кроз форме ускраћивања обећане награде које могу угрозити интересе држава-кандидата, нарочито ако се односе на замрзавање финансијске помоћи, а добијају вид дипломатских и економских санкција. Ипак, због последица које казне остављају на међусобне односе све више се примењује метод стимулације и награђивања као вид политике условљавања јер је повољнији за сарадњу и унапређење односа. Чак и када се користи ригидан приступ постоји тенденција да се примене позитивне мере у виду помоћи угроженом становништву. Који ће од инструмената политике условљавања бити примењен зависи од тренутних међународних односа и интереса дате међународне организације више него од испуњења услова, закључује докторанд.

Кандидат закључује и да су резултати политике условљавања доказ о позитивном утицају овакве врсте међународног ангажмана према државама-кандидатима. Иако се, дакле, политика условљавања чини као идеално решење за убрзање процеса реформи у државама-кандидатима, аутор наводи и конструктивну критику политике условљавања у смислу њене (зло)употребе. Прво, процес спровођења реформи додатно усложњава и чињеница да мноштво услова оптерећује владе држава-кандидата и нагони их да прихвате и услове који им нису приоритетни и који се реално не могу брзо испунити. Али, аутор поставља и питање да ли државе-кандидати могу да очекују да међународне организације не захтевају промене које на други начин не би биле спроведене или не доследно и са мање штете за становништво. Затим, ригидна политика условљавања често подрива реформске напоре влада држава-кандидата, а њен најсуровији вид условљавања, „све или ништа“, доприноси несигурности по питању чланства што даље води у апатију и успоравању испуњавања услова. И коначно, чланство у неким међународним организацијама не доприноси побољшању односа на међународној арени, напротив, изазива заостравања између њених најјачих актера.

Анализирајући предметну тему докторанд настоји да истражи предмет рада кроз више аспеката манифестације политике условљавања за пријем у чланство међународних организација, и то прво кроз процедуре и постављене услове, тј. спровођење реформи и примену услова за пријем у чланство међународних организација. С тим у вези, кандидат закључује да резултат императива испуњавања свих критеријума уз многогодишње напоре, као и утисак неадекватних користи због непрецизне перспективе чланства за државе-кандидате, негативно утиче на имплементацију свеобухватних реформи. Примена услова и спровођење реформи се односи на

период након утврђења листе услова за државе-кандидате када се, у циљу помоћи и сарадње, презентују конкретне могућности примене инструмената дате организације у испуњавању услова и убрзању реформи. Ако узмемо у обзир карактер политике условљавања могли би закључити да држава не може да утиче на своју судбину. Међутим, и државе-кандидати штите своје интересе, па ако је цена већа од добити неће се повинovati свим захтевима, или ће пролонгирати њихово испуњење. Ипак, у већини случајева државе-кандидати ће се, подстакнуте потенцијалним пријемом у чланство, као наградом, упустити у *cost/benefit* калкулације које ће их водити испуњењу услова, односно усаглашавању политике и деловања са стандардима међународних организација.

Кандидат исражује и еволуцију и појавне облике политике условљавања, као и околности и процедуре пријема у чланство међународних организација које су обрађене у дисертацији – Организација уједињених нација, Савет Европе и НАТО пакт и, у посебном поглављу, Европска унија. У жељи да сагледа политику условљавања и сазна да ли наметање услова води одрживом спровођењу реформи аутор анализира и предуслове и економско-политичке околности на сцени држава-кандидата који утичу на испуњење услова. Јасно је да ако жели да буде примљена у чланство односне међународне организације држава-кандидат мора да, као своје опште приоритете, прихвати цивилизацијске стандарде међународне заједнице и да има добре односе са суседима и земљама у окружењу, те да решава отворена питања у циљу постизања регионалне стабилности и безбедности. Аутор посебно критикује *ad hoc* услове који нису наведени у документима у којима су садржани услови који се морају испунити да би држава-кандидат била примљена у чланство. Могућност наметања *ad hoc* услова зависи од тренутних међународних околности и интереса заинтересованих актера, као и од констелације снага у датом тренутку.

Кандидат учачава и да се цена сваке транзиције огледа у ломовима и неминовним жртвама до којих долази у фази транзиције целокупног система и усаглашавања са универзалним вредностима. Наглашава се проблем утицаја интересних група, али и дела популације који је против промена, а које намеће питање да ли прогрес мора бити толико болан, нарочито у случају када чланство није извесно. Оваква размишљања воде до ставова о дуплим стандардима и до опструкције у спровођењу реформи. Зато, мишљења је аутор, нејаке демократије захтевају флексибилност, а не ригидност, у спровођењу политике условљавања иако је концепт флексибилности супротан принципу који подразумева да се пријем у чланство одобрава након усвајања свих критеријума и услова. Ипак, у правцу проширења чланства као општег циља, који ће водити добробити не само држава-кандидата, већ и конкретне међународне организације у испуњењу њених задатака који и не могу бити остварени без заокруженог чланства у гоеграфском, стратешком, економском, демократском, или било ком другом смислу, међународне организације тј. њихове чланице, се морају ослободити страха од негативних страна пријема нових чланица, мишљења је докторанд.

При истраживању колико дата међународна организација утиче на државе-кандидате (у смислу наметања услова за чланство, надзора и процене напретка програма реформи и коначно одлуке о пријему у чланство) аутор је водио рачуна и о другим околностима који су важни за дисертацију, а због којих се међународне организације разликују од других видова међународног општења. Узете су у обзир постојеће разлике између држава-кандидата, као и специфичност услова које односне међународне организације желе да наметну. Анализирани су и преговори о листи услова, као и контрола њиховог испуњења и спровођења програма реформи, а ради доношења одлуке о томе да ли се држава-кандидат квалификовала за чланство.

У том контексту проучавани су и институционални оквири организација, начини њиховог деловања, процедуре доношења одлука. Аутор, наиме, настоји да установи да ли се ради о доследном испуњавању услова од стране држава-кандидата или о политичкој одлуци која представља еманаацију економских, геостратешких, безбедносно-војних и других интереса.

Зато докторанд проучава и заједничке циљеве сарадње између међународних организација и држава-кандидата као полазну основу за формирање институционалног оквира билатералних контаката и преговора који ће довести до чланства односне државе у датој међународној организацији. У том смислу, кандидат истражује колико је процес нормализације односа између међународних организација и држава-кандидата сложен и дугорочан, али и наглашава да је очекивано да стране, с обзиром на узајамне интересе, покажу спремност на кооперацију. Ипак, он указује на питања моћи, диспропорције снага и интереса, што успоставља однос субординације (последично ерозије суверенитета држава-кандидата) као битног елемента примене политике условљавања. Али, уочава се и потребе да се, када услови буду наметнути, представницима власти држава-кандидата омогући партиципација у раду организације како би се кроз дискусију и едукацију утицало на промену њихових ставова. Аутор је, дакле, мишљења да је важан дијалог у атмосфери сарадње уз ублажавање коерзивне политике условљавања, али и да се државе-кандидати суочавају са проблемима током транзиционих реформи.

Истраживање феномена политике условљавања и процеса пријема у чланство међународних организација у том смислу, као и утврђивање значења и значаја појма условљавања, иако интересантно, није лак задатак јер не постоји општеприхваћена дефиниција у међународноправним документима. Ипак, на основу анализирања литературе која се бави овом проблематиком, докторанд је закључио да политика условљавања представља специфичан међусобни однос и утицај између међународних организација (држава-чланица) и држава у развоју које су заинтересоване да постану њихове чланице (држава-кандидата). Резултати ових интеракција утичу на одлуке о финансијској или другој врсти помоћи и пријему у чланство међународних организација. У том смислу, политика условљавања подразумева да међународне организације понуде могуће награде државама-кандидатима у замену за испуњење критеријума и услова који се односе на економске, политичке, институционалне, административне, правне, законодавне и војне реформе. Кандидат чак инклинира ставу да политика условљавања и, генерално концепт условљавања, представља еуфемистички изражену уцену претходним испуњењем услова у замену за помоћ и чланство у међународним организацијама.

Докторанд указује да је, зато, неопходно установити независан систем контроле и евалуације испуњавања услова (упоредо са спровођењем предвиђених програма помоћи, системом награђивања и кажњавања) којим ће се објективно проценити напредак који је држава-кандидат учинила у испуњавању услова дате међународне организације. Важно је и надгледати и процењивати утицај политике условљавања на развој и прогрес у остваривању циљева, водећи рачуна о томе колико је држава попустљива и реално сагласна са условима. Постоје и одређени разлози због којих поједине државе не могу бити сигурне када ће, ни да ли ће, бити примљене у чланство дате међународне организације чак и ако испуне све, па и *ad hoc* услове, без обзира да ли се ради о замору и засићености код држава-чланица, степену и начину остварења услова, или о другим разлозима. Уосталом, међународне организације, током примене политике условљавања, не обећавају тачан датум пријема у чланство знајући да је испуњавање услова, без значајне помоћи, споро и тешко, тако да чланство и није у потпуности извесно.

Ипак, учешће у активирању и подржавању процеса реформи држава-кандидата чији се фокус одвија у правцу економске либерализације и демократизације, заштите људских и мањинских права и других цивилизацијских тековина у директној је вези са пријемом у чланство међународних организација. Притом, сматра аутор дисертације, политику условљавања не можемо елаборирати без анализе актера који учествују у њеној примени, ни без истицања њеног динамичког карактера који прожима све сфере међународних односа, политике, економије, безбедности, права... али ни без чињенице да представља израз узајамних обавеза међународних организација и држава-кандидата „договорених” у односу субординације. Дух партнерства, који има улогу у промовисању приближавања политичких и свих других стандарда, је само привидан оквир у ком се „преговарају” услови. Кандидат је нагласио и да услови и критеријуми варирају у зависности од улоге конкретне међународне организације, њених функција, задатака и циљева.

Предмет дисертације је, дакле, анализа комплексних политичких и економских односа и утицаја између међународних организација и држава-кандидата. Ови односи се спроводе кроз претприступне преговоре што подразумева примену, често ригидне, политике условљавања, али и сарадњу у правцу остварења очекиваних, свеобухватних, реформи држава-кандидата. Докторанд је обрадио историјски развој међународних организација, затим пријем у чланство међународних организација, као и особености политике условљавања, њене врсте, модалитете и појавне облике, опште и посебне услове за пријем у чланство међународних организација, инструменте, принципе, разлике у примени и тенденције њеног развоја у оквиру појединих, у дисертацији наведених, међународних организација. Анализиране су и геостратешке специфичности везане за предметну тему, па су, у том смислу, истражени и мотиви међународних организација тј. држава-чланица, односно држава-кандидата, који се огледају у политичким, економским, безбедносним и статусним интересима.

Предмет истраживања су и критеријуми, прописи, правила и стандарди који се морају усвојити, као и нужност прихватања одговорности при решавању проблема на регионалном и глобалном плану, да би се створиле претпоставке за учешће будућих чланица у раду међународних организација, као и погодности које статус чланице омогућава. Током анализе концепта условљавања у току процеса пријема држава-кандидата у чланство међународних организација, а на основу наведених примера транзицијских држава, кандидат је уочио заједничке карактеристике, детерминисао тенденције и типове сродних политичких и правних решења. Докторанд је изнео и став да је коерзивна политика условљавања неопходна у одређеним, рестриктивним, случајевима, али и да се злоупотребљава и од стране политичке елите држава-кандидата и од међународних организација и држава-чланица које, уз пружање неопходне помоћи, могу да искористе лошу економску ситуацију у државама-кандидатима. Притом, термином коерзивности аутор означава принуду али не у грубом, физичком смислу, већ ригидност односа, примену претњи и казни и притисак међународних организација које користе потребу држава-кандидата за чланством као начин да издејствују прихватање и испуњавање услова.

Имајући у виду предмет дисертације, докторанд је истражио у ком политичко-економско-безбедносно-социјалном контексту се одвија процес пријема држава-кандидата у чланство међународних организација и покушао да одговори на питање да ли су државе-чланице, декларативно алтруистички настројене, спремне да уложе материјална средства у политички и економски напредак држава-кандидата, а ради развоја демократије, очувања мира и успостављања добросуседства; или то чине због прикривених партикуларних интереса. Обрађује се и понашање припадника политичке елите држава-кандидата који нису имуни на изазове и прилике које им ситуација у њиховим државама пружа у задовољењу политичких и

личних интереса. Кандидат покушава да утврди и да ли су и грађани и доносиоци политичких одлука у државама-кандидатима способни да схвате значај реформи и чланства у одређеним међународним организацијама, као и потребу подношења личне и политичке жртве како би се процес пријема у њихово чланство убрзао. Али, постављено је и следеће питање – зашто би се било која власт опирала обавези системског усклађивања са напредним идејама, макар оне биле у форми услова?

У том контексту, кандидат износи став да политика условљавања представља врсту туторства над државама-кандидатима, али и да може водити испуњењу интереса држава чија власт не препознаје приоритете или нема капацитета да их спроведе. Зато је заступљено мишљење да је, упркос одређеним различитим интересима држава-кандидата и међународних организација, претежнији заједнички интерес међусобне сарадње, те се наглашава потреба да ригидни однос субординације еволуира у добронамеран и одговоран однос сарадње. Наглашава се и да политика условљавања мора да буде заснована на принципима и одлукама које ће избећи непремостиве антагонизме и примењивати се рационално и прилагођено интересу не само међународних организација, већ и држава-кандидата. Аутор сматра и да ће политика условљавања дати најбоље резултате ако је дефинисана и интегрисана у постојећи међународни систем унапређења и заштите људских и политичких права, али уз изналагање начина да се ова права поштују без непотребног доношења нових међународних докумената који регулишу исту материју.

Истраживање идеје и манифестација политике условљавања докторанд, дакле, заснива на анализи пријема конкретних држава-кандидата у чланство међународних организација и елаборира процедуре пријема, те сагледава проистекле услове и опште и посебне околности који политику условљавања чине специфичним феноменом. У току израде дисертације аутор је покушао да трага за оптималним мерама притиска међународних организација на државекандидате, односно да одговори на питање да ли ће велике силе, уживајући у предностима диспропорције снага, прихватити важност поштовања »принципа« или ће наставити да тумаче цивилизацијске стандарде према својим, партикуларним, интересима. Такође, да ли је потребно, и колико је извесно, принуду искључити из међународних односа у контексту пријема државекандидата у чланство међународних организација. У том смислу је изнет став о неопходности одређеног вида и степена коерцивности у примени политике условљавања и то уколико државекандидати не могу самостално да испуне услове и критеријуме за пријем у чланство међународних организација, али и када се ригидним условљавањем контролише политичка елита државекандидата која користи ситуацију у земљи за испуњење партикуларних интереса.

Али, кандидат сматра и да је одговорним државама-кандидатима неопходно омогућити аутономију у спровођењу реформи да би се транзиција система, те правила, принципи и стандарди међународних организација схватили као своји, као претпоставка прогреса и егзистенције у међународној заједници. Наглашено је да је управо решавање односа аутономије и коерцивности суштинско у избору метода примене политике условљавања. Докторанд је уверен да усклађеност ова два елемента чини и испуњење услова и пријем државекандидата у чланство жељених организација извеснијим. Зато међународне организације морају своју моћ да употребе не само за наметање услова, него и за утврђивање оптималних мера политике условљавања и примерених услова, али и да предупреду да политика условљавања постане инструмент спровођења интереса великих сила. Аутор износи закључак да ће тада постојати претежан интерес државекандидата за чланством међународних организација, а политика

условљавања ће бити не само сврсисходна, већ и јак мотив за спровођење свеобухватних и одрживих реформи.

Из наведеног произилази закључак аутора дисертације да је најважније питање садржине услова, односно да је неопходан фокус међународних организација на *суштинске услове* ако се желе постићи одрживи резултати, те да ли је уместо испуњења свих стандарда, који не могу увек бити наметнути ни државама-чланицама, неопходно установити *минимум услова* за пријем у чланство и утврдити степен испуњености. Поред овог и других проблема и питања која докторанд покушава да анализира, у овој дисертацији су обрађена и друга повезана значајна питања, нпр.: интернационализације права мањина, с тим у вези безбедност; питање граница примене политике условљавања тј. њене ефикасности и ефекта на прихватање услова и спровођење реформи; питање једнообразне примене политике условљавања према свим државама-кандидатима; колико вредности и универзални принципи, па и дела држава-кандидата и међународних организација заиста кореспондирају; питање колико су државе-кандидати економски, политички и институционално развијене и како им помоћи у том смислу и тд.

Тражење одговора на сва ова питања представљало је својеврсни научни изазов докторанду, а у истраживачкој проблематици се руководио са неколико научних тежњи. Употребом научног описа кандидат је приказао развој концепта политике условљавања. Аутор користи *општену научне методе* за истраживања разноврсних и противречних деловања и искустава различитих међународних организација и држава-кандидата у процесу пријема у чланство, те критикује недостатке предмета истраживања. На исти начин уочава битне карактеристике примене политике условљавања за пријем у чланство међународних организација, те будућа дешавања и тенденције у смислу развоја политике условљавања на основу установљеног фонда сазнања до кога је дошао током истраживања. Такође, прикупља и пореди информације значајне за предмет истраживања, али и за истраживање историјског развоја, односно сличности и разлика између искустава – правних, политичких и практичних решења наведених међународних организација, односно држава-кандидата и држава-чланица које учествују или су учествовале у процесу пријема у чланство међународних организација. Упоредјујући информације добијене истраживањем покушава да установи узрочно-последичне односе и изведе закључке.

Кандидат користи и *посебне научне методе* у процесу истраживања трагајући за експлицитним и имплицитним обележјима проучаваног феномена; као и *појединачне методе*, а у циљу утврђивања чињеница неопходних за потврду постављених хипотеза, као и за анализу међусобних односа актера политике условљавања. У оквиру научног истраживања аутор описује предмет истраживања дисертације и набраја чиниоце и карактеристике о уоченим факторима и правилима у току примене концепта условљавања, те покушава да схвати суштину феномена политике условљавања, али и да утврди и објасни правилности и законитости исте. Он обраћа пажњу и на ситуације у којима је политика условљавања злоупотребљена тј. на околности које су довеле до различитих видова њене примене према појединим државама. Циљ оваквог приступа је да се у узрочно-последични однос ставе услови (за пријем у чланство међународних организација) и понашање наведених актера. Коначно, докторанд је изнео наду да ће, ако се наведени ставови будућег функционисања међународних организација и међународне заједнице испоставе као тачни, очекивана друштвена и научна оправданост и релевантност истраживања бити потврђени.

Обрадом предметне теме кроз наведена поглавља докторанд је остварио и научне и друштвене циљеве истраживања. У вези *научних циљева истраживања* аутор је као основни циљ истраживања видео дефинисање проблема политике условљавања и анализу концепта условљавања као феномена у пракси међународних организација, њен историјски развој, тренутно стање тј. позитивне стране, али и проблеме и ограничења, као и евентуални правац даљег развоја у будућности, при чему је посебна пажња била посвећена пракси и улози најважнијих међународних организација у свету и Европи. Притом, мора се рећи да је проблематика политике условљавања за пријем у чланство међународних организација анализирана и обрађена, али и да ће резултати и закључци истраживања спроведени током израде ове дисертације допринети унапређењу постојећих сазнања са становишта односа наведеним међународним организацијама и условима које оне постављају за пријем у чланство, као и у односу на ширу слику која говори о пракси и стању на међународној сцени. Што се тиче *друштвених циљева истраживања*, а с обзиром на искуства и прокламоване интересе Републике Србије на глобалном и регионалном плану у последњих двадесетак година, али и на политичке, економске, геостратешке, безбедносне и друге прилике које су успориле остваривање сада већ општеприхваћених европских интеграција, резултати овог истраживања, који ће указати на закономерности примене политике условљавања за пријем у чланство међународних организација, би могли бити значајни и за Србију и њен политички, економски и социјални развој, па је, у том контексту, истраживање првенствено везано за искуства у Србији, бившој Југославији, региону и Европи.

3. Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

Генерална хипотеза овог рада наводи да је политика условљавања неопходна уколико државекандидати не могу самостално и без одлагања да испуне услове и критеријуме за пријем у чланство међународних организација. Ригидним условљавањем се контролише "политичка елита" држава-кандидата која користи ситуацију у земљи за испуњење партикуларних интереса. Али, важна је и флексибилност према државама-кандидатима, односно аутономија у спровођењу реформи да би се транзиција система, те правила, принципи и стандарди међународних организација схватили као своји, као претпоставка прогреса и егзистенције у међународној заједници, а без императива чланства. Управо је решавање односа аутономије и коерцивности суштинско у избору метода примене политике условљавања. Усклађеност ова два елемента чини и испуњење услова и пријем држава-кандидата у чланство жељених организација извеснијим. Зато међународне организације морају однос субординације да употребе не само за наметање услова, него и за утврђивање оптималних мера политике условљавања и примерених и конзистентних услова, али и предупредити да политика условљавања постане инструмент спровођења интереса великих сила. Тада ће постојати претежан интерес држава-кандидата за чланством међународних организација, а политика условљавања ће бити не само сврсисходна, већ постати јак мотив за спровођење свеобухватних реформи.

Прва посебна хипотеза која је заступљена у дисертацији сугерише да је политика условљавања емпиријски и по природи ригидна и да није демократско средство иако се њена примена односи и на успостављање демократије у државама-кандидатима. Аутор, ипак, сматра да је политика условљавања успешан инструмент и манифестација надређности међународних организација тј. »великих сила« које имају интерес и знатну моћ да утичу на њихов рад и одлучивање, па користе ситуацију у државама-кандидатима да им унилатерално наметну услове, те донесу политичку одлуку о пријему у чланство. Аутор дисертације је у истраживању полазио и од *појединачних хипотеза* у домену разлога међународних организација за пријем у чланство држава-кандидата, као разлога њиховог испуњавања услова. У том контексту он наводи да међународне

организације тј. најјаче државе-чланице одлуке о проширењу чланства базирају не само на остварењу својих задатака и алтруистичких и цивилизацијских идеала, већ првенствено на економским прорачунима и политичким, геостратешким и војно-безбедносним интересима. Даље се наводи да ни државе-кандидати нису имуне на *cost-benefit* калкулације, па већа финансијска помоћ међународних организација и извесност пријема у чланство доприноси сагласности са критеријумима и стандардима, као и убрзању процеса реформи што потврђује сврсисходност прихватања и испуњења услова.

Друга посебна хипотеза коју кандидат заступа се односи на проблеме капацитета и моћи влада држава-кандидата, али и представника међународних организација. Докторанд тврди да иако власти држава-кандидата желе аутономију у одређивању начина и брзине спровођења програма реформи, »власништво« неће обезбедити унутрашњу политичку подршку владама за спровођење истих нити водити налажењу адекватних модалитета односа и кооперације са међународним организацијама, па ни са суседима, што ће пролонгирати преговарачки процес, а неодговорним представницима власти дати могућност да занемаре транзицију и фокусирају се на партикуларне интересе. Аутор разрађује свој став кроз *појединачну хипотезу* да представници власти држава-кандидата морају бити под сталним надзором и евалуацијом међународних организација јер су неспособни да прихвате међународне политичке околности и односе, али и зато што су склони коруптивном понашању и подређивању државних интереса личним. У истом правцу иде и *претпоставка* да међународне организације неће дозволити државама-кандидатима пуну аутономију и инсистираће на испуњењу свих услова што ће угрозити положај владе, али аутор износи и претпоставку да коерцивна политика условљавања може и олакшати њен положај пружајући оправдање за непопуларне реформе.

Трећа посебна хипотеза се ослања на постојећа искуства, али се и рефлектује на примену концепта политике условљавања у будућности. У том смислу кандидат наводи да у циљу остварења сагласности држава-кандидата за прихватање критеријума и услова, те бржег спровођења програма реформи, међународне организације морају сарађивати и прибећи комбинацији метода примене политике условљавања. Такође, аутор сматра, да ако се узму у обзир све специфичности и ограничења држава-кандидата наћи ће се оптимална мера примене политике условљавања која ће бити јак подстрек државама-кандидатима да очекиваном динамиком спроведу транзицију која се тиче корених друштвених промена. Свој став докторанд појачава *појединачном хипотезом* да међународне организације морају да изграде кредибилитет политике условљавања доследном применом и казни и награда, али и да прилагоде приступ потребама држава-кандидата не мењајући ”договорене” услове јер пролиферација услова води уверењу јавног мњења да је пријем у чланство тешко остварив. Докторанд је, такође, исправно препознао да едукација становништва и конструктивна и аргументована дискусија о значају усвајања цивилизацијских стандарда, у атмосфери сарадње током које представници међународних организација, охрабрују представнике држава-кандидата да спроведу реформе, ублажава принудни карактер политике условљавања.

Кандидат је постављене хипотезе доказао на основу адекватних података и многобројних позитивних и негативних конкретних примера у дисертацији (Бугарска, Грчка, Естонија, Летонија, Мађарска, Румунија, Словачка, Србија, Турска, Хрватска...) до којих је дошао током истраживања анализирајући *стручну литературу* у предметној области, као и релевантне *конститутивне акте* и друге званичне документе међународних организација при чему је посебна пажња била посвећена контексту садржаја докумената који се обрађују, а акценат је био на прописима и условима који се односе на пријем у чланство у дисертацији обрађених међународних организација. Аутор је анализирао и опште и конкретне услове за пријем у

чланство међународних организација, да би затим, упоређујући резултате до којих је дошао, покушао да закључи који је оптимум примене политике условљавања и који је адекватан и мање болан пут пријема држава-кандидата у чланство међународних организација. Истраживање је базирано не само на упоредној анализи примене политике условљавања наведених међународних организација, већ и на анализи економских, политичких и геостратешких односа у свету и региону Европе, као и досадашњој политичкој пракси пријема у чланство међународних организација. Докторанд је применом горе наведених метода дошао до закључака који ће се користити у даљој елаборацији и анализи развоја концепта политике условљавања, односно помоћи да се односи међународних организација, тј. држава-чланица и држава-кандидата боље разумеју и унапреде у правцу сарадње и партнерства.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Структура докторске дисертације докторанда Горана Вујовића је прилагођена предмету, циљевима истраживања и постављеним хипотезама. Докторска дисертација се састоји од седам делова – дисертација је конципирана тако да поред *Уводног поглавља*, садржи још четири тематске целине:

- *Пријем у чланство међународних организација;*
- *Политика условљавања – Од идеје до савремене примене у међународним организацијама;*
- *Начин спровођења (Modus operandi) политике условљавања;*
- *Европска унија и политика условљавања;*

Кандидат наводи на крају *Закључак*, а издвојен је и део *Коришћени извори* са наведеним списком консултоване литературе и осталих извора.

Истраживање феномена политике условљавања кандидат заснова на логичком следу анализе пријема држава-кандидата у чланство међународних организација, да би затим из процедуре пријема у чланство сагледао проистекле услове на које се надограђује политика условљавања. У дисертацији су, дакле, истражена четири сегмента важна за анализу политике условљавања, и то: процедуре и услови пријема у чланство међународних организација; еволуција и појавни облици политике условљавања; начин спровођења политике условљавања; као и примена политике условљавања од стране ЕУ. Претходно је аутор, укратко, у Уводу, обрадио међународне организације.

У првом поглављу дисертације, »Увод«, докторанд формулише проблеме истраживања кроз одређење предмета истраживања дисертације, где указује на потребу анализе компликованих политичких и економских односа и интеракција између међународних организација и држава-кандидата за њихово чланство. Затим аутор, у структури дисертације, указује на ток истраживања свих елемената и појава значајних за анализу политике условљавања за пријем држава-кандидата у чланство међународних организација, по поглављима које је навео, а у циљу провере исправности постављених хипотеза. Након што је навео претпостављене научне и друштвене циљеве и значај истраживања, које је током рада и оправдао, кандидат је одредио хипотетички оквир истраживања наводећи претпостављену генералну, као и посебне и појединачне хипотезе које је у току истраживања потврдио. Коначно, наведени су извори података и научне методе који су коришћени у току истраживања предметне теме. Не желећи да понавља оно што је у литератури широко објашњено, аутор укратко анализира историјат и

узроке настанка међународних организација користећи актуелне дефиниције и терминологију, као и постојеће врсте међународних организација и елементе који утичу на различите организације и њихово деловање у оквиру међународне заједнице.

У другом поглављу дисертације под називом »Пријем у чланство међународних организација«, аутор посвећује пажњу околностима и процедурама пријема у чланство међународних организација указавши на разлику између карактера чланства оригиналних чланица и накнадног приступања тј. процеса пријема у чланство већ формиране међународне организације. Затим се, укратко и уопштено, уводи читалац у проблематику услова и критеријума који се постављају заинтересованим државама у смислу одобравања финансијске и друге помоћи или пријема у чланство. О условима, круцијалном елементу политике условљавања, аутор не говори само у овом делу, већ анализу и примере наводи кроз целу дисертацију, адекватно теми обраде. Он истражује и економско-политичке околности у државама-кандидатима које утичу на испуњење услова. Иако је првенствени задатак политике условљавања да услови обликују политичку климу држава-кандидата до степена задовољења интереса међународних организација (тј. држава-чланица), докторанд покушава да утврди да ли је неопходна селективна примена политике условљавања, примерена специфичностима у којима се налазе државе-кандидати. Аутор, такође, обрађује и услове и процедуре за пријем у чланство конкретних међународних организација, као и методе које међународне организације примењују према државама-кандидатима, тј. карактер условљавања у дисертацији обрађених међународних организација, тренутно најважнијих актера на међународној сцени – Организације уједињених нација, Савета Европе и НАТО савеза, а кроз цео рад и у посебном поглављу и случај Европске уније. Анализирани су суштински чланови конститутивних аката и других докумената који се односе на услове за пријем у чланство наведених међународних организација и указано на разлике у конкретним случајевима. Али, представљени су и услови за пријем у чланство ових међународних организација који могу бити и накнадно испостављени као *ad hoc* услови. У сваком случају, услови могу да се односе на извршавање међународних обавеза, решавање регионалних спорова, реформе друштвеног, правосудног, економског и граничног система, као и реструктурирање односа између цивилног и војног сектора, успостављање правне државе, надзора над поштовањем људских права, те усаглашавање закона држава-кандидата са стандардима и правилима односних међународних организација. Кандидат покушава и да да одговор на питање да ли су услови постављени као општи и једнаки за све, као и у коју сферу политичког условљавања спадају специфични услови и колико су (контра)продуктивни у смислу успоравања процеса пријема држава-кандидата у чланство међународних организација.

У трећем поглављу дисертације, које носи назив »Политика условљавања – од идеје до савремене примене у међународним организацијама«, докторанд сагледава и описује историјат и хронологију развоја концепта политике условљавања и покушава да утврди да ли она води, бржем, спровођењу реформи држава-кандидата. Аутор, такође, анализира основне врсте и дефиниције политике условљавања тј. традиционално економско и савремено политичко условљавање. Уопштено су сагледани модалитети политике условљавања тј. њени основни појавни облици који су настали у току примене овог вида деловања међународних организација и то: позитивно и негативно условљавање, *ex ante* и *ex post* условљавање, као и услови формулисани у конститутивним документима међународних организација и *ad hoc* услови. У циљу разумевања процеса пријема држава-кандидата у чланство међународних организација кандидат детерминише и елаборира кључне елементе и дилеме политике условљавања и то дефинисањем одређених појмова које је у дисертацији користио, односно суштинских питања због којих се политика условљавања примењује, али и који повратно утичу на њен развитак. У том контексту, а као полазна основа у анализи политике условљавања за пријем у чланство

међународних организација која је потврдила резултате истраживања, утврђен је циљ политике условљавања за пријем у чланство међународних организација, те обрађени следећи појмови: демократизација и тржишна либерализација као приоритетни услови за пријем у чланство међународних организација; »штап и шаргарепа« као полуге политике условљавања за пријем у чланство међународних организација; и јавно мњење држава-кандидата и држава чланица као препреке реформама и проширењу међународних организација. Аутор, дакле, анализира ток остваривања идеје политике условљавања кроз њен циљ, суштинске појмове и феномене, као и утицај на јавност држава-кандидата и *vice versa*.

У четвртом поглављу, »Начин спровођења (*Modus operandi*) политике условљавања«, кандидат је идентификовао инструменте и механизме деловања међународних организација у примени политике условљавања. Анализирани су и принципи на којима међународне организације граде концепт условљавања, а који су неопходни за сврсисходно остваривање њихових циљева и спровођење политике условљавања – кредибилитет тј. предвидивост и доследност примене политике условљавања; компатибилност међународних организација и држава-кандидата и облици и мере утицаја у том смислу; селективност политике условљавања засноване на резултатима; хармонизација међународних организација кроз њихову сарадњу и координацију у примени политике условљавања; и мониторинг и евалуација, првенствено претприступни надзор испуњавања услова за пријем у чланство, односно процена напретка реформи. Детерминисане су и тенденције развоја политике условљавања у смислу сарадње међународних организација и држава-кандидата, али и потреба јачања узајамне одговорности и транспарентности у будућности. Указано је и на значај аутономије (»власништва«) држава-кандидата у погледу програма реформи тј. права на самостални избор пута и темпа транзиције. Аутор се фокусира и на неопходност социјализације и едукације политичке елите и становништва држава-кандидата у правцу схватања важности испуњавања услова и спровођења реформи, али и на нужност унапређења капацитета међународних организација да примене политику условљавања и пружи помоћ државама-кандидатима, као и на потребу да се представници власти држава-кандидата одупру изазовима поседовања неспутане моћи и спроведу реформе. Такође, указано је на утицај геополитике и значаја употребе двоструких стандарда као узрока и последице примене политике условљавања за пријем у чланство међународних организација. Докторанд је, на крају овог поглавља, нагласак ставио на околности које утичу на преговоре о пријему држава-кандидата у чланство међународних организација тј. о листи услова. Посебно су истакнуте специфичности које се рефлектују на политичку климу у државама-кандидатима или региону, као и на однос међународних организација према државама-кандидатима. У том смислу, аутор покушава да истражи однос субординације и анализира дилеме које се односе на неопходност одређеног вида и степена коерцивности у примени политике условљавања како би се трагало за оптималним мерама притиска међународних организација на државе-кандидате у периоду спровођења програма реформи.

У оквиру петог поглавља које носи назив »Европска унија и политика условљавања« кандидат је посебну пажњу посветио случају ЕУ имајући, да поновимо, у виду њен значај и улогу у развоју концепта условљавања, као и степен примене, резултате, последице и утицај њене политике условљавања не само на државе-кандидате, већ и на остале међународне организације и међународну заједницу у целини. Аутор је анализирао историјски развој политике условљавања ЕУ и њено искуство са применом концепта условљавања које је ескалирало у последњој деценији XX века и траје и данас са несмањеним интензитетом, те покушао да објасни зашто државе пристају на наметање услова без преседана у досадашњој пракси међународних односа. У том смислу анализирани су потребе и жеље држава-кандидата за чланством у ЕУ тј. разлози због којих пристају на однос субординације који карактерише непримерени ниво и, понекад,

груб притисак, али и разлози којима се воде државе-чланице ЕУ у правцу њеног проширења. Указано је, даље, на предности, проблеме и ограничења пријема у чланство ЕУ, при чему су наведени бројни примери везани за процедуру пријема у чланство ове, *sui generis*, организације. Аутор анализира и правне инструменте ЕУ тј. правни основ примене политике условљавања ЕУ – *Acquis communautaire* и Копенхашке критеријуме. Коначно, наведени су и најважнији конкретни услови које ЕУ поставља државама-кандидатима у процесу пријема у чланство – поштовање људских и мањинских права; реформа политичког система и институција; реформа правосуђа; тржишна економија и реформа економског система; добросуседски односи и регионална сарадња – али је и додатно анализиран проблем накнадно испостављених, *ad hoc*, услова.

У шестом, закључном, поглављу, »Закључак«, кандидат је извршио синтезу резултата истраживања сумирањем хипотеза, закључака и анализа које је спровео током израде дисертације. Елаборацијом о доказаним хипотезама обједињене су појединачне хипотезе, и доказане постављене појединачне и посебне хипотезе, следствено и генерална хипотеза. Аутор детерминише актуелну ситуацију у којој државе-кандидати жуде за чланством у наведеним међународним организацијама и истиче разлоге примене политике условљавања и усклађивања држава-кандидата са нормама и стандардима међународних организација испуњавањем услова, критеријума и стандарда; као и динамику процеса пријема у чланство међународних организација. Разматрајући задату тему докторанд апострофира политику условљавања као спољнополитички механизам и инструмент међународних организација, њен утицај на државе-кандидате, али и критикује политику условљавања тј. последице, границе и недостатке који ограничавају њену ефикасност, те истиче потребу и начин уклањања ових проблема. Аутор покушава, не само у овом поглављу, већ кроз целу дисертацију, да укаже на проблем ригидне примене политике условљавања у контексту пријема држава-кандидата у чланство међународних организација. У том смислу, кандидат указује и на позитивне стране примене политике условљавања међународних организација, као и на значај концепта коерцивног условљавања у ретким случајевима када сматра да је неопходно, односно наглашава чињеницу да политичке елите држава-кандидата перманентно доказују да морају бити контролисане и да је нужно јачање њихове свести у правцу подређивања ускополитичких и личних потреба интересима државе и становништва. Кандидат наглашава и важност партнерства и одговорности и држава-кандидата и међународних организација и у складу са овим претпоставкама покушава да утврди перспективе даљег развоја политике условљавања тј. смер у ком би овај вид међународног општења требало у будућности да се развија.

У делу, »Коришћени извори«, докторанд наводи списак консултованих и коришћених извора. У том смислу, коришћен је широк спектар литературе: књиге, посредно коришћена литература, али и остали извори (чланци/текстови, уставни/закони, други извори – документација, докторске дисертације, студије, извештаји...), који су доступни, као и интернет адресе. На крају је наведена биографија аутора.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

У докторској дисертацији Горан Вујовић је пружио научно објашњење функционисања Политике условљавања за пријем у чланство међународних организација. Политика условљавања представља један од кључних инструмената међународних организација, па и Европске уније, у процесу пријема држава-кандидата у чланство. Наиме, концепт условљавања се временом развио у снажно оруђе које се користи у циљу припреме држава-кандидата за чланство у датој међународној организацији. Да би држава-кандидат била пожељан партнер

мора да пружи јасна уверавања да испуњава услове јер верује да су исти цивилизацијска тековина и да је спремна да преузме све обавезе које проистичу из чланства дате организације. Аутор закључује да државе-кандидати увиђају да је у њиховом интересу да успоставе и одрже демократију и поштују људска права и остале вредности савременог друштва. У том смислу важно је да власт буде изабрана на демократским изборима и да постоји политичка стабилност и подршка, те да се опозиција не противи темељним цивилизацијским принципима међународне заједнице. Уочава се да концепт не подразумева да цела популација државе пледира за чланство у међународној организацији, али да је опште одобравање правца реформи веома битно јер што је подршка значајнија то ће бити већа вероватноћа да ће услови бити успешније примењени, а реформа и транзиција брже спроведене.

Аутор указује и на чињеницу да политика условљавања утиче на вршење власти, односно управља реформама, јер користи предности положаја моћи, али и слабости држава-кандидата које очекују корист или имају потребу за чланством у датој међународној организацији, па су у подређеној позицији, нарочито ако је потенцијална корист неопходна. Тако поједине државе-кандидати и поред јаке жеље за пријемом у чланство, рецимо Европске уније, и спремности на испуњење свих услова, ипак остају заглављене на том путу. Овако парадоксалан резултат деловања ЕУ докторанд објашњава њеним нејасним, понекад амбивалентним, приступом, двоструким стандардима, али и (само)обмањивањем политичких елита држава-кандидата. Анализирана је и шира слика примене политике условљавања, па се елаборацијом свих активности које државе-кандидати морају да предузму како би добиле обећану подршку, првенствено финансијску помоћ и чланство у међународним организацијама, појашњавају механизми деловања међународних организација (и држава-чланица), што доприноси постојећем нивоу знања о предметној теми, као и припремљености за наставак прогреса на путу пријема у чланство жељених међународних организација.

Аутор, такође, поставља низ значајних питања и закључује да, упркос успешној примени концепта условљавања и несумњивих резултата, међународне организације и њене најмоћније државе-чланице немају све одговоре. Многа питања остају отворена, па кандидат покушава да на иста да одговоре, а један од најважнијих је да иако искуство примене ригидне политике условљавања говори о њеној ефикасности, требало би размислити о блажем приступу према државама-кандидатима и њиховом становништву измученом наслеђеним проблемима и дуготрајном борбом за спровођење реформи. У том контексту докторанд упућује и озбиљне критике у правцу примене ригидне политике условљавања иако је сматра дозвољеном у појединим случајевима. Критике се нарочито односе на злоупотребе политике условљавања, како од стране представника међународних организација тако и политичке елите држава-кандидата, али аутор истовремено указује на могуће правце развоја концепта условљавања у позитивном смеру који би могао довести до релаксиранијих односа између држава-кандидата и међународних организација, убрзаном процесу испуњена критеријума и услова, спровођењу реформи, те пријему држава-кандидата у чланство међународних организација.

Научни допринос дисертације се огледа у пружању свеобухватне анализе динамичког појма »политике условљавања« за пријем у чланство међународних организација, као и у истраживању процеса њене примене. Комплексност одабране теме се огледа у томе што политику условљавања примењују, у различитим модалитетима, многе међународне организације чиме се обухвата велики број области у државама-кандидатима на које управо политика условљавања у току процеса пријема у чланство међународних организација и утиче. Проблематика политике условљавања је делимично анализирана и обрађена, па би ово истраживање требало да допринесе унапређењу постојећих сазнања о односима са, у дисертацији наведеним,

међународним организацијама, њиховом деловању и процедурама пријема у чланство, али и начинима изналагања оптималног приступа државама-кандидатима, односно условима за пријем у чланство који им се намећу, као и о свеопштој ситуацији која указује на праксу и односе у међународној заједници. Поред овог, комплексност теме је последица променљивог карактера политичког система сваке међународне организације, али и варијабилности примене политике условљавања у том смислу. Разлог се крије у томе да процес пријема у чланство међународних организација подразумева различиту процедуру коју свака држава-кандидат мора да задовољи, што тему која се бави тим процесом чини сложенијом.

Научни допринос дисертације се огледа и у истраживању и анализирању питања која су од суштинског значаја за постулате и изазове процедура и процеса пријема у чланство међународних организација, као и у покушају да се допринесе бољем разумевању политике условљавања и одговори на питање да ли је она, и у ком облику и обиму, потребна и оправдана. Научни значај дисертације се посебно огледа у представљању најзначајнијих аспеката примене политике условљавања од стране међународних организација у смеру поштрвања и ригидности, затим анализе њихових сличности и разлика, те сарадње у спровођењу циљева, као и у идентификовању њених недостатака и проблема. Од значаја је и анализа политике условљавања у пракси међународних организација, њен историјски развој, тренутно стање, као и евентуални правац кретања у будућности. Посебна пажња је посвећена пракси и улози најважнијих међународних организација у свету и Европи (Организација уједињених нација, Савет Европе, НАТО, ЕУ), односно анализи најзначајнијих сегмената деловања, организације и структуре наведених међународних организација. Дисертација поставља хипотезе у циљу проучавања феномена политике условљавања, али и предлоге у правцу евентуалног унапређења процеса и вида њене примене, односно покушава да изнађе начине неутралисања постојећих недостатака.

У смислу наведеног, а ако имамо у виду да политика условљавања покрива различите области права, политике и економије, али и безбедност, као и међународне односе и интересе како међународних организација и њихових чланица тако и држава-кандидата, дисертација доприноси развоју мултидисциплинарних европских студија и даљем развоју литературе у овој области. Научни значај дисертације се огледа и у томе што ће анализом процеса пријема у чланство међународних организација, као и хипотезама и претпоставкама, дати основу и подстицај за даља теоријска разматрања и истраживања у оквиру политичких, правних и економских наука, те отворити пут за даљи развој анализе и критике политике условљавања, односно полемике на тему неопходности њене примене и промене. Потврђене хипотезе постављене у дисертацији биће примењиве у наведеним областима у току процеса пријема у чланство међународних организација. Додатно, закључци до којих је докторанд дошао у току истраживања и израде дисертацији биће применљиви у развоју политике условљавања, односно могу помоћи да се односи међународних организација, тј. држава-чланица, и држава-кандидата боље разумеју и унапреде у правцу дубље сарадње јер је неминовно да будући партнери буду искрени у својим намерама и сарађују у процесу пријема у чланство.

Дисертација има и *друштвени допринос* будући да је чланство у релевантним међународним организацијама, нарочито Европској унији, стратешки циљ Републике Србије. Ослањајући се на искуства и прокламоване интересе Србије на глобалном и регионалном плану од почетка XXI века, као и компликоване међународне околности које отежавају остваривање евро(атлантских) интеграција, резултати истраживања биће од значаја и за Србију и њен политички, економски и друштвени развој, те су, у том смислу, примери везани не само за догађаје и искуства у региону и Европи, већ и у Србији, тј. бившој Југославији. Зато аутор указује на погрешну праксу и ставове

и политичке елите и становништва у Србији, али и другим државама-кандидатима, да се испуњавање услова за пријем у чланство међународних организација завршава усвајањем закона од стране парламената држава-кандидата тј. у преписивању прописа и стандарда међународних организација, а без промишљања о специфичним околностима сваке државе што и утиче на проблем (не)спровођења прописа. Ове појаве су неадекватни одговори на спорна питања и проблеме примене политике условљавања, па је кандидат у дисертацији покушао да их и анализира и пружи објективна и реална решења.

Друштвени циљ истраживања почива на полазишту да успостављање одређене и јасне терминолошко-правне, политичке и безбедносне стратегије, може да води одрживијем спровођењу реформи, те убрзаном пријему у чланство међународних организација. Обавезе и очекивања не би требало да буду само на страни међународних организација и држава-чланица, већ би оне морале установити проширене начине помоћи јер ако је штап знатно већи од шаргарепе тај приступ није дугорочно одржив нити коректан, а доприноси и додатним нестабилностима и неповерењу. Посебан друштвени значај дисертације се огледа у покушају да се сагледају правци унапређења и оптимизације процеса пријема држава-кандидата у чланство међународних организација. Те ставове је аутор засновао на истраживању обимне литературе, односно анализи наведених примера и праксе обрађених међународних организација (и држава-чланица) и држава-кандидата.

Комисија сматра да је докторанд потврдио основне хипотезе истраживања, а то је учињено применом одговарајућих методолошких поступака. При изради рада коришћена је и обимна теоријска литература, а резултати ове докторске дисертације представљају вредан допринос научним областима међународних и европских студија.

6. Закључак

Имајући у виду комплексност предмета истраживања, аналитичке резултате којима су потврђене полазне хипотезе, оригиналност ставова докторанда, као и научне и друштвене импликације истраживања у докторској дисертацији, Комисија констатује да се ради о значајној и квалитетној докторској дисертацији. Усвајајући овакву оцену, Комисија је имала у виду значај одабране теме, њену теоријску и практичну валидност, као и ширину аналитички обухваћене материје у истраживању докторанда. Он је сврсисходно користио обимну и референтну литературу, која се састоји како од теоријских и стручних радова, тако и релевантних докумената Европске уније, Организације уједињених нација, Савета Европе и других међународних организација. Из те обимне грађе, докторанд је успео да издвоји битне чињенице, које су презентоване на јасан и разумљив начин у доказивању постављених хипотеза. Докторанд је показао самосталност у раду, а резултати провере у софтверу „*Turnitin*” показали су да је докторска дисертација оригиналан рад докторанда.

На основу изнетог, Комисија констатује да је докторска дисертација докторанда Горана Вујовића, под насловом: „Политика условљавања за пријем у чланство међународних организација – студија случаја: Европска унија”, самостално и оригинално научно дело и да је урађена у складу са пријавом коју је одобрило Наставно – научно веће Факултета политичких наука, а потврдило Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду. Комисија сматра да су се стекли услови за јавну одбрану докторске дисертације и предлаже Већу да је одобри.

Београд, 24. децембар 2019. године

КОМИСИЈА

Проф. др Слободан Самарцић,
редовни професор,
Универзитет у Београду –
Факултет политичких наука

Проф. др Весна Кнежевић Предић,
редовни професор,
Универзитет у Београду –
Факултет политичких наука

Др Дејана Вукасовић,
виши научни сарадник
Институт за политичке студије